

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

The Instructional Leadership Development Model for School Administrators in 21st Century under the Secondary Educational Service Area

วิเชียร ทองคลี¹, กานต์ เนตรกลาง², กิติพงษ์ ลือนาม²

Wichian Tongklee¹, Kant Netklang², Kitipong Luenam²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ ที่ทันสมัย 2) การบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ 3) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการทำงาน และ 5) การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนวคิดหลักการ ประกอบด้วย แนวคิดหลักการ และวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา และการจัดการความรู้ในสถานศึกษา และส่วนที่ 3 การประเมินผลหลังการพัฒนา

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

² โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

¹ Ph.D. Candidate in Educational Administration, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

² Department of Educational Administration, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

3. ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ การพัฒนารูปแบบ เขตพื้นที่การศึกษา

Abstract

The research aimed to 1) study instructional leadership for school administrators in 21st century under the Secondary Educational Service Area Office, 2) create the model of instructional leadership development for school administrators in 21st century under the Secondary Educational Service Area Office, 3) evaluate the model for the development for school administrators in 21st century under the Secondary Educational Service Area Office. Descriptive research methodology consisted of 3 procedures. The salient points found that ;

1. The instructional leadership for school administrators in 21st century under the Secondary Educational Service Area Office was consisted of 5 domains: modern vision, curriculum management and instructional management, Human resources development, Networking educational cooperation and development of learning organization. the instructional leadership for school administrators in 21st century under the Secondary Educational Service Area Office as whole was at a high level.

2. Development model of the instructional leadership for school administrators in 21st century under the Secondary Educational Service Area Office has three parts ; namely the concepts and principle, leadership development, and evaluation.

3. The evaluation of the development model of the instructional leadership for school administrators in 21st century under the Secondary Educational Service Area Office found that on feasibility was at a high level, while on utility was at a highest level.

Keywords: Instructional leadership, instructional leadership development model, secondary educational service area

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้สถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วกลายเป็นปัจจัยท้าทายต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต ที่จำเป็นต้องสร้างให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนมีการพึ่งพาตนเองมากขึ้น เพื่อนำไปสู่ความเป็นองค์การแห่ง

การเรียนรู้บนพื้นฐานการสร้างนวัตกรรมและบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการปรับตัว รู้เท่าทัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2550: 1) การเปลี่ยนผ่านสังคมทำให้เกิดการสังคมนุทนาการเป็นรากฐานสำคัญของสังคมในแต่ละยุค ที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมยุคใหม่ สังคมที่พร้อมจะ

ใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ พร้อมกับกำลังเปลี่ยนจากสังคมฐานความรู้เป็นโลกหลังสังคมฐานความรู้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับโลกและระดับประเทศส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ประเทศที่เจริญแล้วจะมีระบบการศึกษา ที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป (จินตนา สุจจานนท์, 2556: 17)

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่สูง จำเป็นต้องมีการพัฒนาคุณภาพคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะ สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อความสำเร็จในการแข่งขันของประเทศในศตวรรษที่ 21 การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนา เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขท่ามกลางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้คนที่มีการศึกษายังสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา ไปใช้ทรัพยากรอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวที่ว่า การศึกษาพัฒนาคนเพื่อให้คนไปพัฒนาชาติ ทำให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนต่อไป (จินตนา สุจจานนท์, 2556: คำนำ) การปฏิรูป การเรียนรู้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การให้ผู้เรียนใช้ทักษะการคิดและกระบวนการเป็นเครื่องมือในการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ออกศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาเน้นให้คนมีปัญญา การศึกษาในยุคนี้เน้นรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ การศึกษาเพื่อปวงชน การร่วมมือจากปวงชน เป็นการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้คนยุคใหม่มีความรู้ด้านภาษา ที่จะสามารถสื่อสารได้ในระดับสากล ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (พิมพันธ์ เตชะคุปต์, 2557: 43-44) ในศตวรรษที่ 21 เน้นทักษะการ

เรียนรู้ขั้นที่สูงขึ้น โดยเฉพาะทักษะ การประเมินค่าจะถูกแทนที่โดยทักษะการนำเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างสร้างสรรค์ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2557: 84) ลักษณะของหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 จะเป็นหลักสูตรที่เน้นคุณลักษณะเชิงวิพากษ์ ดังนั้น การให้การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนแปลงทักษะจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิมไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะและทัศนคติ

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตลอดจนการสร้างสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพสูงสุด นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของงานวิชาการอยู่เสมอ มีความรู้ความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาให้มีลักษณะสำคัญต่อการเป็นองค์กรหลักในการปฏิรูปการเรียนรู้ (ธีระ รุญเจริญ, 2550: 155) บทบาทความเป็นผู้นำ ทางวิชาการของผู้บริหารจึงมีความสำคัญและส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของสถานศึกษา แต่จากการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2557 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ทุกสังกัดในภาพรวมยังมีจุดอ่อนด้านการบริหารจัดการงานวิชาการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552: 84-85) สอดคล้องกับข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ที่ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาทางวิชาการ โดยเฉพาะด้านคุณภาพผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา และด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552: 2)

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการกำกับติดตาม การสอนของครู และใช้ภาวะผู้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อีกทั้งภาวะผู้นำทางวิชาการยังมีอิทธิพลทางตรงต่อแรงกดดันทางวิชาการ และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาวะผู้นำทางวิชาการมีความเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและงานวิชาการ และส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Jana Michelle Alig-Mielcarek, 2005: 104 ; Cotton, 2003: 17) สอดคล้องกับผลสำรวจใน A Mission of the Heart Public, Agenda spring (2008: 10) ที่พบว่า การบริหารจัดการทางวิชาการเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวดในการจะเป็นผู้นำที่ดี

ดังนั้น จะเห็นว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะขับเคลื่อนคุณภาพของสถานศึกษา คุณภาพครูและบุคลากรการศึกษา เพื่อนำไปสู่คุณภาพของผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประชากรในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำเสนอ เป็นสารสนเทศและแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาอันจะส่งผลต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนคุณภาพสถานศึกษา คุณภาพของครูบุคลากร และคุณภาพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวิเคราะห์เอกสารงานวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจัย โดยสรุปประเด็นสำคัญเพื่อกำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา แบบสอบถามภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1-42 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 330 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครชชี และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด, 2546: 40) และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งระดับชั้นภูมิ (Stratified random sampling) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งและรับคืนแบบสอบถามทางไปรษณีย์ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

2. การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ขั้นที่ 2.1 การเลือกประเด็นที่เหมาะสมที่ควรพัฒนา โดยการนำผลการวิเคราะห์สังเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากขั้นตอนที่ 1 มาพิจารณา มีเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก โดยนำผลการศึกษาในแต่ละด้านที่มีค่าน้ำหนัก 0.75 ขึ้นไป มาใช้ในการกำหนดเป็นประเด็นภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ควรได้รับการพัฒนา

ขั้นที่ 2.2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยกำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของรูปแบบจากศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัย และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบ

ขั้นที่ 2.3 การยืนยันรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการจัดสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 8 คน เพื่อศึกษาความถูกต้อง และความเหมาะสมของรูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 8 คน มีเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ที่มีประสบการณ์ด้านการบริหาร

สถานศึกษา ในโรงเรียนต้นแบบมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้รับผิดชอบกลุ่มงานส่งเสริมการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน วิทยาลัยเฉพาะทาง จำนวน 1 คน นักวิชาการหรืออาจารย์ผู้สอนสาขาการบริหารการศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ และแบบบันทึกการสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลผลการสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยวิธีอุปนัย และฉันทามติผู้เชี่ยวชาญ (Consensus)

3. การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบ การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขตพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ ที่ทันสมัย 2) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 3) การ

พัฒนาศักยภาพบุคลากร 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการทำงาน และ 5) การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนวคิดหลักการ ประกอบด้วย แนวคิดหลักการ และวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา และการจัดการความรู้ในสถานศึกษา และ ส่วนที่ 3 การประเมินผลหลังการพัฒนา

3. ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพบุคลากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการทำงาน และการพัฒนาองค์กร

แห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่สภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาที่ต้องสนองตอบการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัยสามารถบริหารจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาคุณภาพบุคลากร การทำงานกับเครือข่ายต่าง ๆ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีพัฒนาการอย่างยั่งยืนและมั่นคงในยุคศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับผลการวิจัยของเกรียงศักดิ์ วงศ์รัตนะ (2558: 175-179) ที่ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลวิจัย พบว่า องค์กรประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ การมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การนิเทศกำกับติดตามและประเมินผล การเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการพัฒนาวิชาชีพครู และสอดคล้องกับแนวคิดของ Murphy (1990: 91) ที่กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 21 ผู้นำโรงเรียนในอนาคตต้องให้นักเรียนมีประสบการณ์ทางการศึกษา ที่ซับซ้อน มีแนวทางความคิดทางการศึกษาแบบใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้กว้างขวาง และมีความรู้เกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ และมุมมองของการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างองค์กรและปรับปรุงระบบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างสังคมใหม่มีความรู้ในการสอนและหลักสูตรที่เน้นทักษะ

ในการเป็นผู้นำ จากที่เน้นการเรียนการสอนและการเรียนรู้และผู้บริหารในฐานะผู้นำ ทางวิชาการ ถือเป็นแกนกลางของความพยายามในฐานะผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล จัดระเบียบองค์การ ผู้นำและผู้ประเมิน เพื่อการรับประกันความก้าวหน้าทางวิชาการของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้สูงขึ้น

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านวิชาการ ให้บรรลุเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัยก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อที่กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอันจะส่งผลถึงคุณภาพของผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 ต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ (2558: 68) ที่กล่าวว่า วิสัยทัศน์ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นองค์ประกอบของระบบการศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จ การมีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง ผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีเป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจนและจะต้องมีความกล้าหาญในการตัดสินใจเพื่อให้เป็นในทิศทางนั้น และแนวคิดของ Hoover (1998: 3020-A) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในยุคปัจจุบัน ผู้บริหารจำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรมตลอดจนมุมมองของตนให้สอดคล้องกับความคาดหวังของคณะครู นักเรียน และผู้ปกครอง ในการพัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอน และงานวิจัยของ Hopkins, Harris และ Jackson

(1997: 34-35) ที่ได้สรุปรายงานโครงการพัฒนาโรงเรียนเกี่ยวกับลักษณะภาวะผู้นำทางวิชาการว่า ผู้นำทางวิชาการเป็นผู้ที่มีความสามารถแสดงออกอย่างชัดแจ้งเกี่ยวกับสิ่งที่ทรงคุณค่าและวิสัยทัศน์ (Values and vision) ที่เกี่ยวเนื่องกับการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และมีความสามารถที่จะเชื่อมโยงหลักการ พฤติกรรม และโครงสร้างที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมและดำรงสิ่งที่ทรงคุณค่าและวิสัยทัศน์นั้น

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนวคิดหลักการ ประกอบด้วย แนวคิดหลักการ และวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา และการจัดการความรู้ในสถานศึกษา และส่วนที่ 3 การประเมินผลหลังการพัฒนา ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ขอบข่ายเนื้อหา กิจกรรม สื่อ/แบบทดสอบ และเกณฑ์การประเมิน รูปแบบการพัฒนานี้ เป็นรูปแบบเชิงภาษา และรูปแบบเชิงสาเหตุ สอดคล้องกับแนวคิดของ Keeves (1988: 7) ซึ่งกล่าวว่า เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษาด้วยการพูดหรือการเขียนเพื่ออธิบายโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และรูปแบบเชิงสาเหตุเป็นรูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เป็นรูปแบบที่สามารถพัฒนาผู้เข้ารับการพัฒนาได้ดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของกิตติพิศ

พลพิลา (2556: 111-114) ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาอุดรดิตถ์พบว่า รูปแบบการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก เขตพื้นที่การศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 มีส่วนประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 องค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) แนวคิดภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง 2) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการการพัฒนา และ 3) การจัดทำโครงการฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมและเอกสารประกอบการฝึกอบรมส่วนที่ 2 กระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ 2) การปฏิบัติงาน ในสถานศึกษาตามวงจรคุณภาพ PDCA และ 3) การนิเทศติดตาม และ ส่วนที่ 3 การตรวจสอบยืนยันรูปแบบ และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเกรียงศักดิ์ วงศ์วิริยะ (2558: 175-179) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) เอกสารประกอบการพัฒนา 4) กระบวนการของรูปแบบ และ 5) การติดตามผลและการประเมินผล

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มากที่สุด ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนวคิดหลักการระดับมาก และผลประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดย

ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมากที่สุด ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนวคิดหลักการ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีกระบวนการ พัฒนาที่เป็นระบบ ถูกต้องตามหลักการ แนวคิดทฤษฎีการสร้างและการพัฒนารูปแบบ ผ่านการตรวจสอบและการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความเชี่ยวชาญอย่างมีขั้นตอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของอ้อย สัมรัมย์ (2554: 192-196) ที่ได้ศึกษา รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ใน ระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสรรฤติ ติปุ (2553: 207-212) ที่วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของอาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยกลุ่มภาคเหนือตอนล่างพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของอาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายกิจการนักศึกษาเป็นรูปแบบ ที่มีแนวคิดและหลักการกำกับการพัฒนาภาวะผู้นำ เป็นไปตามหลักวิชาการ มีกระบวนการนำเสนอใจผลการประเมิน รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมากถึงมากที่สุด มีความสอดคล้องอยู่ใน ระดับมากถึงมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ใน ระดับมากถึง มากที่สุด และการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญถือเป็นวิธีการทางการศึกษา เป็นการวิพากษ์ทางการศึกษา ที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์สูงเป็นเครื่องมือประเมิน และแนวความคิดของ Keeves (1998: 7) ที่กล่าวว่า จุดมุ่งหมายสำคัญของการทดสอบแบบจำลองเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของแบบจำลองในการปฏิบัติจริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด ได้ตามสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาในแต่ละเขตพื้นที่

1.2 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดต่าง ๆ ได้ เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการอาชีวศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดอื่น เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด และผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการอาชีวศึกษา เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ตรงกับสภาพปัญหา และความต้องการการพัฒนาของผู้บริหารสังกัดต่างๆ ต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา เช่น ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามสภาพปัญหาและความต้องการต่อไป

2.3 ด้านการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในระดับสถานศึกษา และระดับเขตพื้นที่การศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กิตติพิศ พลพิลา. (2556). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ในเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

เกรียงศักดิ์ วงศ์รัตน์. (2558). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎี บัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร.

จินตนา สุจจานนท์. (2556). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21 (Education and Community Development in the 21st)*. กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์.

- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2558). “องค์ประกอบของระบบการศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จ.” ใน *เอกสารสัมมนาวิชาการแนวทางปฏิรูปยกระดับคุณภาพการมัธยมศึกษา*. หน้า 68-69. เพชรบูรณ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *วิธีการสร้างสถิติทางการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: เสมสาส์น.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์. (2557). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2557). *ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและนวัตศนะร่วมสมัยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- สรรฤดี ตีปุ. (2553). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของอาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายกิจการนักเรียน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *สภาวะการศึกษาไทยปี 2550/2551 ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: กลุ่มพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศ สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2550). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน.
- อ้อย สนิมรัมย์. (2554). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- Alig-Mielcarek, J.M. and Hoy, W.K. (2005). *A theoretical and empirical analysis of the nature, meaning, and influence of instructional leadership*. [Online]. Available: http://www.coe.ohio-state.edu/FileUpload/1398_2097.pdf [2014, June 3].
- Cotton, K. (2003). *Principals and student achievement: What the research says*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Hoover, I.J. (1998). Leadership in the 21 century. *Principal Management*, 9(2): 23-28.
- Hopkins, D., Harris, A. and Jackson, D. (1997). Understanding the school's capacity for development school. *Leadership and Management*, 17(3): 401-11.
- Keeves, J.P. (1988). *Educational research, methodology and measurement: An international handbook*. Oxford: Pergamon.
- Murphy, R. (1990). *Essential grammar in use: A self-study reference and practice book for elementary students of English*. Cambridge: Cambridge University Press.